
Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægssektoren

Rekrutteringsstrategier og konsekvenser for løn-,
ansættelses- og aftaleforhold

Præsentation ved Jens Arnholtz Hansen

**Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007**

Formålet med projektet er at beskrive og analysere:

- **virksomhedernes rekrutteringsstrategier i forhold til østeuropæisk arbejdskraft samt erfaringer hermed**
- **de konsekvenser den østeuropæiske arbejdskraft har haft og kan få for løn-, ansættelses- og aftaleforhold**

**Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007**

Hvad har vi gjort:

- Der er lavet fire casestudier hvor de lokale forhold i København, Nordsjælland, Ålborg-området og Trekantsområdet er belyst. Casestudierne skulle belyse geografiske forskelle i erfaringerne med østeuropæisk arbejdskraft og samle erfaringer fra hele landet.
- Derudover er der lavet længerevarende interview med arbejdstager- og arbejdsgiver repræsentanter, lokale fagforeningsfolk, enkeltvirksomheder, myndighedspersoner og andre aktører på området. Der er i alt lavet interview med ca. 40 personer.
- Der er lavet kortvarige interview med 15 polske arbejdstagere fra 5 forskellige virksomheder om deres ophold i Danmark, deres løn- og ansættelsesforhold, etc.
- Hvad angår spørgeskemaundersøgelsen er der taget udgangspunkt i de bygge- og anlægsvirksomheder der medio maj 2007 var forhåndsgodkendte. Det drejede sig om ca. 400 virksomheder, hvoraf alle er forsøgt kontaktet op til 8 gange. Det er lykkedes at lave interview med 275 hvoraf 236 har haft østeuropæisk arbejdskraft tilknyttet på en eller anden måde. Undersøgelsen har tidsmæssigt taget længere end forventet – bl.a. fordi virksomhederne har været svære at få fat i.

**Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007**

Hvor mange østeuropæiske arbejdstagere befinder sig legalt i bygge- og anlægsbranchen (medio 2007)?

Officielt omkring 3.500 arbejdstagere med opholds- og arbejdstilladelse, og
1.500 forhåndsgodkendte

Skønsmæssigt omkring 11.000 udstationerede via registrerede virksomheder

Hertil kommer vikarer, udstationerede i ikke registrerede virksomheder,
selvstændige (Arme/ben) og arbejdstagere uden opholds- og
arbejdstilladelse (legale og illegale).

Samlet vurdering medio 2007: 17.000 + illegale

Tallet er med stor sandsynlighed steget med et par tusinde de sidste måneder.

Svare til 9-13 % af de beskæftigede i branchen

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

- Personlige kontakter har stor betydning for rekrutteringen – der er en vis mængde af tilfældighed i hvilke af de mindre virksomheder der bruger østeuropæere.
- Der er mange nye aktører, som vikar- og formidlingsbureauer samt konsulenter med kendskab til Østeuropa, som er med til at åbne for importen af østeuropæisk arbejdskraft.
- Mange virksomheder har prøvet sig frem, og det lader til, at der har i begyndelsen været en del ulovlige og overenskomststridige forsøg

Hvordan har virksomhederne rekrutteret?	%
Via personlige kontakter	64
Via vikarbureauer	25
Via samarbejdspartner	15
Via specifik søgning i andre lande	4
Via private jobformidlere/ professionelle mellemænd	3
Via filialer i udlandet	3
Via arbejdsformidlingen	3
De har selv opsøgt os	8
Via andre kanaler	11

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Forskellige måder at bruge østarbejderne på

Hvilke arbejdsfunktioner varetager østarbejderne:	%
De udfører ufaglært arbejde (slæber, graver huller, etc.)	24
De udfører specialiseret arbejde	18
De udfører multifunktion	31
De udfører faglært arbejde	26

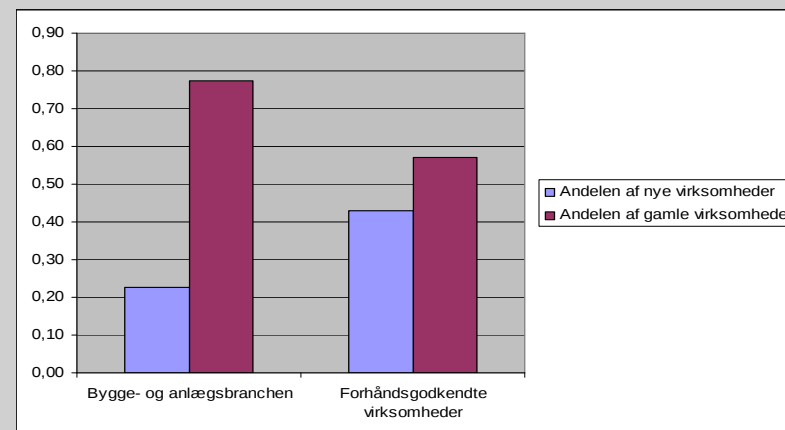
Nogle bruger østarbejdernes 'komparative fordele' (langsommere, men passer bedre på materialerne og giver mindre ventetid pga. faggrænser).

Andre forsøger at tilpasse østarbejderne til danske arbejdsstraditioner (hurtigere og mere specialiserede arbejdsprocesser, med større materialespild og bonus for højt tempo).

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen

Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Der er relativt mange nystartede virksomheder blandt de forhåndsgodkendte, og de er kendetegnet ved, at...

...de i mindre grad har danske ansatte...

	Har også danskere ansat	Har ingen danske ansat
Virksomheder startet før maj 2004	92 %	8 %
Virksomheder startet efter maj 2004	76 %	24 %

... og oftere har flere østeuropæere tilknyttet

Antal østeuropæere tilknyttet virksomheden	Virksomheden startet før maj 2004	Virksomheden startet efter maj 2004
'1-5 østeuropæere'	61 %	42 %
'6- østeuropæere'	39 %	58 %

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Der er relativt mange større virksomheder blandt de forhåndsgodkendte.

De prøver forskellige rekrutteringsstrategier (igennem udenlandske filialer, direkte søgning, igennem samarbejdspartnere, via personlige kontakter) og forskellige tilknytningsformer (direkte ansættelse, vikarer og underentring).

Fælles er at import af udenlandsk arbejdskraft ses som strategisk løsning ikke bare på arbejdskraftmangel, men også på problemer med stigende lønninger under højkonjunkturerne.

Fordelingen af virksomheder efter størrelse?		
	I branchen år 2004	Blandt forhåndsgodkendte
'1 ansat'	40%	37%
'2-4 ansatte'	27%	10 %
'5-9 ansatte'	17%	12 %
'10-19 ansatte'	10 %	13 %
'20-49 ansatte'	5 %	14 %
'50-99 ansatte'	1 %	6 %
'100 +'	0,4%	8 %

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Mange virksomheder vil bruge østeuropæisk arbejdskraft fremover

Vil i fremover bruge østeuropæisk arbejdskraft?	Vikarer	Underentreprenører	Ansatte
Nej, slet ikke	39 %	18 %	4 %
Ved ikke/Måske	28 %	14 %	15 %
Ja, når der er meget at lave	28 %	36 %	28 %
Ja, som en fast bestanddel	5 %	32 %	53 %

Det kan skyldes...:

- ... at virksomhederne har lavet strategiske investeringer i østeuropæisk arbejdskraft
- ... at nye agenter har gjort den østeuropæiske arbejdskraft mere tilgængelig
- ... at en række virksomheder er bygget op omkring brugen af østeuropæisk arbejdskraft

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Østeuropæernes lønninger
afhængig af
ansættelsesformer

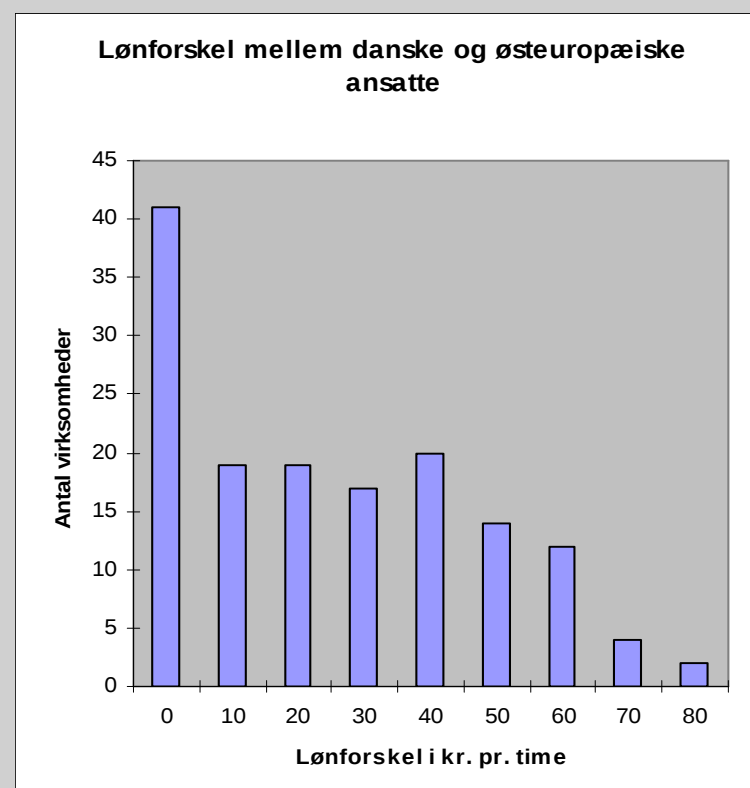
Efter arbejdsgivernes udsagn får;

deres underentreprenørers ansatte
mellem 40 og 160 kr. i timen, og
gennemsnitligt omkring de 110 kr.

deres vikarer mellem 30 og 160 kr. i
timen, og gennemsnitligt omkring 105
kr.

deres ansatte mellem 100 og 177 kr. i
timen, med en gennemsnitsløn på
omkring 121 kr.

Lønforskell mellem ansatte
danskere og østeuropæere

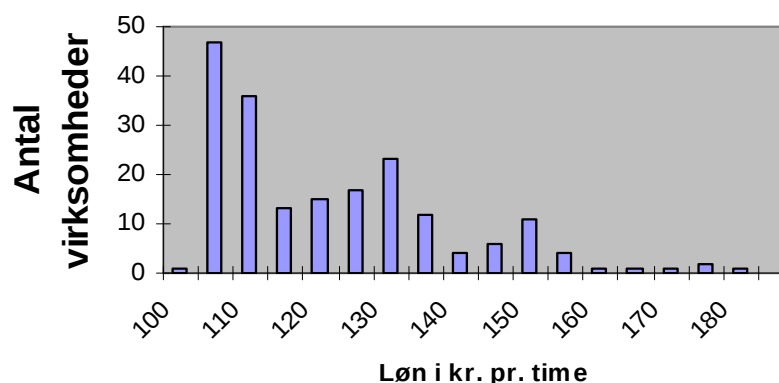
Overenskomst-mæssig løn er variabel

Minimalløn og lokal forhandling vs.
normalløn (ca. 25 % ligger på
minimallønnen)

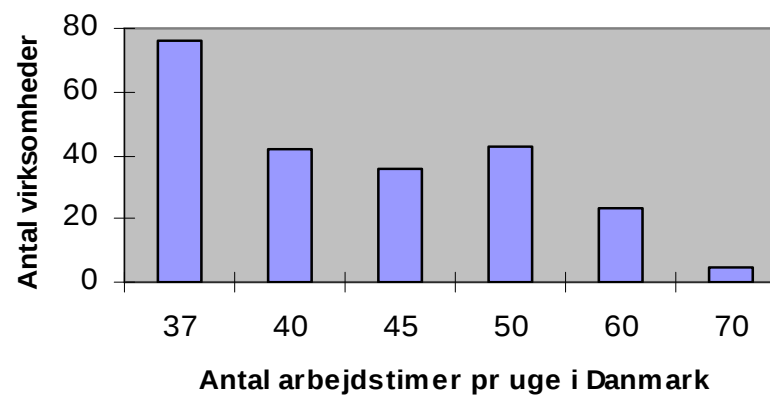
Akkord vs. timeløn (enkelte arbejder
på akkord eller opgavebetaling,
men de fleste er på timeløn)

Overenskomst om overarbejde og
tillæg (de fleste arbejder
gennemsnitligt 37 timer om ugen,
men helt op til 70 timer i de uger de
er her)

Ansatte østarbejderes løn

Variation i antal arbejdstimer

Fagforeningsstrategier

En ekstra lokal indsats

- Mange personer afsat lokalt
- Mange konflikter og tiltrædelsesoverenskomster. 233 blokader fra maj 2004 til midt 2007, 3F alene har lavet 115 tiltrædelsesoverenskomster i samme periode (TIB?)
- Få organiserede (3F reelt kun 276 nye medlemmer fra østlandene, TIB 84 medlemmer fra østlandene og Malerne gætter på mellem 300-350). Svare til 2-4 % af de østarbejdere vi regner med er her, imod 80-89 % blandt dansk bygge- og anlægs arbejdere.

**Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007**

Fagforeningsstrategier

Lokale tendenser

- Det skal være så dyrt som muligt at bruge østarbejdere
- Østarbejderne skal ansættes og arbejde på helt lige vilkår
- Der skal findes pragmatiske løsninger ift. østarbejderne

Østeuropæiske arbejdere i bygge- og anlægsbranchen
Fafo Østforum Forskersamling 29.11.2007

Fagforeningsstrategier

Samarbejde og konflikt med arbejdsgiverne

Har virksomheden tegnet overenskomst for at blive forhåndsgodkendt?	%
Var medlem af en arbejdsgiverforening i forvejen	57
Havde en tiltrædelsesoverenskomst i forvejen	17
Har meldt sig ind i en arbejdsgiverforening under DA	11
Har tegnet tiltrædelsesoverenskomst med et LO forbund	11
Har meldt sig ind i Kristelig Arbejdsgiverforening	1
Har tegnet tiltrædelsesoverenskomst med Kristelig Fagforening	1
Har ingen overenskomst	1

Hvilken kontakt har virksomheden haft med fagforeningen?	%
Er blevet kontaktet af fagforeningen	28
Har selv taget kontakt til fagforeningen	36
Har ikke haft kontakt til fagforeningen	39

Historier om meget 'aggressive' arbejdsgiverne

Rapporten vil snart ligge på
www.faos.dk

For yderligere kontakt:
Søren Kaj Andersen: ska@faos.dk
Jens Arnholtz Hansen: jh@faos.dk